

ПОРАДИ ВИХОВАТЕЛЯМ «БУЛІНГ У СТАРШІЙ ГРУПІ ДИТЯЧОГО САДКА: ЧИ МОЖЛИВИЙ ВІН?»

Коли ми говоримо слово “булінг”, більшість дорослих одразу думає про школу. Але на практиці психологи ЗДО все частіше стикаються із запитами вихователів і батьків:

“У нас у групі дитину не беруть у гру, ображають, сміються, штовхають... Це вже булінг?”

І відповідь не така проста. У старшій групі булінг **можливий**, але він має свої особливості.

ЧИ Є БУЛІНГ У ДОШКІЛЬНИКІВ У КЛАСИЧНОМУ РОЗУМІННІ?

Булінг — це не просто конфлікт. Це **систематичне** приниження або агресія, де є:

- повторюваність;
- нерівність сил;
- дитина-жертва;
- дитина/група-агресор;
- свідки, які підтримують або мовчать.

У дошкільному віці діти ще не мають зрілої емпатії та самоконтролю, але вже можуть формувати групові ролі. Тому у старшій групі може виникати **протобулінг** — рання форма булінгової поведінки.

Як виглядає булінг у старшій групі?

Він рідко виглядає як “відкрите цькування”. Частіше це:

1. СОЦІАЛЬНЕ ВИКЛЮЧЕННЯ

- “з тобою не граємо”
- “ти не наш”
- “не бери його, він поганий”
- “виходь з гри”

2. НАСМІШКИ ТА ЯРЛИКИ

- “плакса”
- “дурний”
- “жирний”
- “він дивний”
- “вона як малюк”

3. ПРИХОВАНА АГРЕСІЯ

- ховають речі;
- псують малюнки;
- штовхають “випадково”;
- роблять вигляд, що не помічають.

4. ГРУПОВЕ ОБ’ЄДНАННЯ ПРОТИ ОДНОГО

Коли діти починають діяти як “коаліція”, а одна дитина стає “винною за все”. Це найбільш тривожний сигнал.

ЧОМУ САМЕ У СТАРШІЙ ГРУПІ ЦЕ МОЖЕ З’ЯВИТИСЯ?

Тому що у 5–6 років діти вже:

- добре розуміють соціальні ролі;
- помічають слабкість іншого;
- активно формують статус (“хто головний”);
- можуть маніпулювати правилами гри;
- розрізняють “свій — чужий”.

У цьому віці колектив уже має структуру, і з’являється ризик соціального виключення.

Як відрізнити булінг від конфлікту?

КОНФЛІКТ:

- одноразовий;
- обидві сторони можуть захищатися;
- після втручання ситуація змінюється;
- діти здатні миритися.

БУЛІНГ / ПРОТОБУЛІНГ:

- повторюється регулярно;
- одна дитина постійно “винна”;
- інші діти підключаються;
- дитина боїться, уникає, плаче;
- є стійкий ярлик;
- дорослий не може “погасити” ситуацію одним зауваженням.

Якщо ситуація повторюється тижнями — це вже не просто “вони посварились”.

Хто найчастіше стає “мішенню” у садочку?

Часто це діти, які:

- тривожні, плаксиві;
- не вміють постояти за себе;
- мають мовленнєві труднощі;
- мають особливості розвитку;
- занадто імпульсивні або агресивні (і тоді група “відкидає”);
- новенькі;
- відрізняються зовнішньо або поведінкою.

Група відторгає того, хто “не вписується” у негласні правила.

Роль психолога ЗДО: що робити?

1. НЕ ШУКАТИ “ВИННОГО”, А ЗМІНЮВАТИ СИСТЕМУ

У дошкільному віці діти не усвідомлюють повністю наслідків.

Тому важливо не таврувати агресора, а працювати з групою.

2. СПОСТЕРЕЖЕННЯ ТА ФІКСАЦІЯ СИТУАЦІЙ

Психологу варто зібрати інформацію:

- де саме це відбувається (гра, роздягальня, прогулянка);
- хто ініціатор;
- хто підтримує;
- яка функція (контроль, статус, увага).
- Булінг завжди “живе” там, де дорослий не бачить.

3. РОБОТА З ВИХОВАТЕЛЕМ: ЄДИНА ПОЗИЦІЯ

4. ВВОДИТИ ПРАВИЛА ГРУПИ ПРОТИ ПРИНИЖЕННЯ

- Ключова умова — щоб вихователь не говорив фраз:
- “Не звертай уваги”
- “Сам винен”
- “Він у нас проблемний”
- “Трайтеся без нього, якщо не хочете”
- Це закріплює стигму. Натомість важливо:
- чітко зупиняти виключення;
- називати правило групи;
- підтримувати дитину, яку принижують.

Наприклад:

- “У нашій групі не кажуть: «з тобою не граю».”
- “Можна сказати: «я хочу грати в інше».”
- “Ми не сміємося з помилок.”
- “Кожен має право бути у грі.”

Це профілактика стигматизації.

5. СОЦІАЛЬНІ НАВИЧКИ ЯК ПРОФІЛАКТИКА БУЛІНГУ

Дуже ефективно вводити міні-заняття:

- як запросити у гру;
- як відмовити без образ;
- як сказати “стоп”;
- як домовлятися по черзі;
- як реагувати на насмішки;
- як підтримати друга.

Дітям потрібні сценарії поведінки, а не моралі.

6. РОБОТА З БАТЬКАМИ — ОБОВ’ЯЗКОВА

Психологу важливо залучати обидві сторони: батькам дитини, яку ображають:

- підтримка, формування навички захисту меж;
- розвиток впевненості;
- допомога у соціальних сценаріях.

БАТЬКАМ ДІТЕЙ, ЯКІ ПРОЯВЛЯЮТЬ АГРЕСІЮ:

- пояснення наслідків;
- навчання емпатії;
- чітка позиція: “приниження неприпустиме”.

Якщо батьки виправдовують агресію — група швидко закріплює рольову модель.

У садочку булінг часто починається не з ударів, а з фрази:

“Ми з тобою не дружимо.” І якщо дорослі пропускають це як “дитячі сварки”, то до школи дитина може прийти вже з досвідом соціального приниження.

Булінг у старшій групі **можливий**, але він має дошкільну форму: через виключення, ярлики, насмішки та групове об’єднання.

І саме психолог може зупинити цей процес на ранньому етапі — через правила, роботу з вихователем, навчання соціальних навичок та формування культури поваги. Бо безпечний колектив — це не там, де “немає конфліктів”. А там, де дитину не залишають наодинці з приниженням.